

Història i historiografia de la literatura catalana

Capítol 11b

La poesia modernista. Decadentisme. Simbolisme. Preraphaelisme. Joan Maragall ¹

I. La poesia modernista

1. Renovació i diversificació
  - Verisme
2. Períodes i tendències
  - Ruptura amb la tradició, simbolisme i influències preraphaelites
  - Diversificació
    - Dos grups d'escriptors:
      - Maragall i els seus partidaris: expressió sincera
      - Moviments poètics europeus: rigor formal i temes culturalitzats
  - Doble corrent:
    - ”Nova Pléiade”
    - Noucentisme
3. Els models europeus
  - Influències barrejades
  - Rebuig del positivisme i del materialisme i reivindicació de l'Art com a Bellesa
  - Divulgació a través de les revistes (*L'Avenç*, *Catalònia*, *Joventut*)
  - Enfrontaments entre escriptors: polèmica sobre l'ús del sonet a “Joventut”
4. El preraphaelisme
5. El simbolisme
6. El decadentisme
7. La introducció del simbolisme en la literatura catalana
  - Santiago Rusiñol i el seu grup
  - Els Jocs Florals
  - Maurice Maeterlinck
8. Classicisme i parnassianisme
  - “Batalla del sonet” / “Mania del sonet”
9. Alexandre de Riquer
10. Jeroni Zanné
11. Els poetes maragallians
12. Josep Lleonart

II. Joan Maragall

1. Hi ha diversos Maragalls
2. Vida
3. Obra
4. Assaig
5. Traduccions
6. Poesia
  - 6.1. Temàtica
    - a) la natura, sobretot la pirinenca

---

¹ D'après bibliografia diversa, JMPP'2004.

- b) l'amor —conjugal—
- c) el tema religiós
- d) la recreació de temes i mites històrico-llegendaris —valor de símbol—
- e) el tema civil regeneracionista

6.2. Llibres:

Poesies

Visions i cants

Les disperses

Enllà

Seqüències

7. Valoració

La poesia modernista. Decadentisme. Simbolisme. Prerrafaelisme. Joan Maragall

I. La poesia modernista

1. Renovació i diversificació

Durant el **Modernisme** es produeix una profunda transformació en la poesia catalana. S'inicia un procés de renovació de la llengua poètica i de fixació d'uns objectius estètics i culturals. Aquest programa de renovació poètica es formula sobretot a través de la revista "*L'Avenç*". La poesia evoluciona i s'enriqueix doblement, com a resultat de la incorporació d'influències forànies —moltes i diverses— i per la pròpia dinàmica interna que la vida literària genera.

Es deixa de banda el paper de transmissió dels valors i símbols del passat que havia tengut la poesia durant la **Renaixença** i s'obre a la sensibilitat i als objectius poètics de l'Europa de fi de segle.

El rebuig a la tradició vuitcentista catalana, que és vista representada per la tradició jocfloralesca, és un rebuig programàtic perquè condensa els principis d'extemporaneïtat i de retardament contra els quals lluita el **Modernisme**. Així, el **Modernisme** es proposa acabar amb els **Jocs Florals** com a centre de gravitació de la vida literària catalana i, tot i que la institució continuarà existint, ja no marcarà en exclusiva les pautes de la creació poètica.

Un dels problemes més greus amb què s'hagueren d'enfrontar els poetes modernistes és el fet de no disposar d'una llengua literària adaptada a les seves necessitats expressives. Hi ha una voluntat d'acostar el llenguatge literari a la llengua parlada i, per tant, a la realitat (recordem que, per a l'estandardització, havien proposat el model —depurat— del català que ara es parla). Així s'explica l'abandó de la retòrica heretada i la recerca de la simplicitat. Es rebutgen el *retoricisme* i els gèneres declamatoris i grandiloqüents (com l'oda o l'epopeia) i es pren la vivència personal com a punt de partida i la naturalitat com a via d'expressió. És el que s'anomena **verisme**, terme usat en aquells moments i que respon clarament a poesia d'aquests anys de Joan **Maragall** i a la interpretació que aquest fa de **Goethe** (la unió de vida i poesia).

És cert que la sinceritat artística mena cap al **psicologisme**, sobretot a acostar l'art a la vivència, a la impressió. Per aquest camí una estètica pretesament realista acaba obrint el camí a la seva antítesi: el **simbolisme**.

2. Períodes i tendències

Podem distingir diversos períodes i corrents:

— 1892-1898: la ruptura amb la tradició vuitcentista i la incidència del **simbolisme**, amb influències prerrafaelites paral·leles. Dins aquest període hi hem de distingir un primer moment (fins al 93) **regeneracionista** (unit al catalanisme polític i representat per "*L'Avenç*") i un altre de l'esteticista **simbolista**.

— 1898-1905: una gran diversificació: de l'espontaneisme a l'**arbitrarisme**, passant pel **vitalisme-regeneracionista**, la poesia ingènua, el **preraphaelisme** i el **simbolisme** i acabant en la potenciació, a partir de 1903, de determinades tradicions poètiques locals (comença la circulació del concepte d'**Escola Mallorquina** com a model estètic).

1906-1910: es produeix un doble corrent:

— el de la (agafant el nom d'una escola poètica francesa de mitjan segle XVI) "*Nova Pléiade*" (cohesionat dins "*El Poble Català*"), on hi conviuen parnassians, vitalistes, decadentistes i **preraphaelistes**;

— a l'entorn de "*La Veu de Catalunya*", on es comença a articular el **Noucentisme**.

En general, podem dir que el gruix de la producció poètica del **Modernisme** arriba al públic a partir de l'any 1900.

Amb tot, en la darrera dècada del segle comencen a escriure alguns poetes que, a la llarga, tendran un valor estrictament testimonial. O d'altres poetes efectuen canvis substancials en els seus plantejaments i assagen un atansament cap al **Modernisme**: és el cas d'un **Apel les Mestres**, el qual ocupà durant uns anys un paper important, tot marcant camins per als futurs poetes. Mestres fou pintor i escriptor i il·lustrà sovint els seus llibres i els decorà amb orles, com un bon precedent del **preraphaelisme** d'alguns modernistes.

En el tombant de segle es distingeixen dos grups d'escriptors, per raó de la seva personal concepció de la poesia:

— D'una banda hi ha aquell grup de poetes que amb **Joan Maragall** són partidaris d'una expressió pura i sincera de l'emotivitat de l'artista i per als quals les qüestions formals són només relativament fonamentals i que a la manera dels naturistes francesos prediquen i practiquen una poesia centrada en la Natura i s'hi pot detectar un panteisme latent.

— I, de l'altra, hi ha aquells poetes que entronquen clarament amb moviments poètics europeus més innovadors (**parnassians**, **simbolistes** i **preraphaelites**), reelaboren el mestratge d'aquests corrents estètics estrangers i massa sovint en simples imitadors. El rigor formal —de caràcter classicitzant— i el conreu d'uns nuclis temàtics volgudament artificiosos i culturalitzats són els principals trets distintius d'aquests darrers.

3. Els models europeus

Les referències estètiques estrangeres són cabdals perquè permeten d'entendre com es realitzà la incorporació de models poètics europeus. I allò més característic és que aquest seguit d'influències no arriben en estat pur sinó totalment barrejats. De fet, perquè tots aquests nous moviments tenen un punt en comú: el rebuig del positivisme i del materialisme de la nova societat producte de la revolució industrial, i la reivindicació de l'Art com a expressió d'una Bellesa eterna i que podia ajudar a dignificar la vida dels homes.

L'obertura a nous corrents estètics com a via per a la modernització de la cultura catalana és la proposta que també fan les revistes modernistes a propòsit de la poesia nova. A "*L'Avenç*", a "*Catalònia*", a "*Juventut*", per citar els casos més evidents,

s'hi publicuen articles de divulgació sobre autors i moviments poètics: **prerrafaelisme**, **naturisme**, **simbolisme**, **parnassianisme**. I també traduccions de poemes d'autors estrangers.

En alguns moments les revistes literàries seran el marc d'enfrontaments apassionats entre escriptors, per raons estrictament literàries. El millor exemple d'això és la polèmica a l'entorn de l'ús del sonet que es detecta a la revista "*Joventut*" en els primers anys del segle i que enfrontà escriptors com **Apel·les Mestres** amb **Ramon Miquel i Planas** i **Jeroni Zanné**.

4. El prerrafaelisme

Un dels corrents que impacten més clarament en l'art i en la literatura del **Modernisme** i que té una especial importància en la poesia és el **Preraphaelisme**. Resulta, però, molt difícil delimitar amb precisió els termes d'aquest impacte. El **prerrafaelisme** va néixer com una germandat d'un grup d'artistes (*The Pre-Raphaelite Brotherhood*) que (amb el seu lema *Art for Art's Sake*) s'associaven per —en una la posició de revolta contra l'academicisme artístic, la revolució industrial, la degradació del paisatge natural, i la destrucció de l'individu— tornar la seva puresa a la creació artística,

El **prerrafaelisme** és una versió específica anglesa d'un conjunt de preocupacions romàntiques. El medievalisme deliberat, el recurs constant a les figures del **Dant** com a exemple de poeta perfecte i bon enamorat, a Beatriu com a exemple de bellesa femenina i d'amor pur —musa literària—, les referències a la *Divina Comèdia*, el cicle del Graal, etc. esdevenen llocs comuns dels artistes preraphaelites.

Aquests, com els parnassians produeixen uns poemes que tenen molts de deutes amb les arts plàstiques, en el sentit que pretenen ser la captació instantània i fugaç de grans escenes mitològiques, literàries, bíbliques, històriques, en les quals hi és molt característica la voluntat d'objectivació per part de l'artista, la visió exterior i artificiosa de l'escena.

La pràctica artística és una religió, més perfecta que la formal perquè és més autèntica, purificadora. En virtut d'aquest paral·lisme entre art i religió, l'artista manlleva símbols i imatges del món religiós perquè és l'únic capaç d'expressar amb tota la seva riquesa i subtilitat la complexitat de l'experiència creativa.

En contradicció amb el món real i quotidià, es tendeix a bastir un món de somni i fantasia, on se situen els ideals de bellesa inabastables. Per això, es tendeix a presentar personificacions d'elements abstractes (Bellesa, Amor, Vida, Mort, etc.). Un model determinat de dona, la que ostenta una puresa virginal o la situada a les antípodes, la *belle dame sans merci*, i una determinats personatges femenins, —Salomè, Ofèlia, Isolda, etc.— sintetitzen el cànon de la bellesa femenina.

Molts d'aquests trets són, també, característics de l'estètica verista, del **decadentisme** o del **simbolisme** i resulta molt difícil destriar-los amb claredat. Per això, el **prerrafaelisme** va ser, en general, vist com una variant anglesa dels corrents moderns renovadors, simbòlic-decoratius, de final de segle. En tot cas, va posar en circulació determinats temes, motius i tractaments, derivats en bona part de la mitificació de l'edat mitjana i de l'estreta simbiosi entre literatura i pintura i entre art i

religió. Al mateix temps, es valoren les llegendes, sobretot relacionades amb el cicle del rei Artús i la recerca del Sant Graal.

La introducció del **prerrafaelisme** a Catalunya cal situar-la en els darrers anys de la dècada dels vuitanta. Però l'impacte no comença a insinuar-se fins després de 1892, quan apareixen mostres de valoració crítica de l'ingenuisme i del medievalisme. És, però, sobretot, el cap d'any del 1894, en un article sobre els corrents artístics de darrera hora, que **Caselles** exposa programàticament l'ideari preraphaelita.

En uns primers moments apareix estretament lligat al **Simbolisme**; en els darrers anys de la dècada, en canvi, es relacionarà amb els corrents **espontaneistes** i de valoració del primitivisme i de les llegendes medievals o populars. Per això, hom troba afinitats amb **Verdaguer**. La presència de temes i motius preraphaelites és ben evident tant en les il·lustracions de la revista "*Joventut*" com en la creació literària i, especialment, en l'esforç per instaurar un teatre poètic basat en la llegenda. Després del 1903, el **Preraphaelisme** continuarà fornint temes als corrents parnassians i decadentistes.

En el tombant de segle, el taller d'**Alexandre de Riquer** es convertí en un nucli d'expansió del corrent.

5. El simbolisme

El **simbolisme** és el corrent literari que s'estengué per tota Europa durant el darrer terç del segle XIX, arran de la doctrina estètica propugnada per Mallarmé i els poetes del seu cercle. El **simbolisme** és un moviment bàsicament escrit es vers, on la metàfora domina l'elaboració literària.

Els simbolistes renunciaren, perquè no hi creien, a representar el món real. El millor servei que pensaven que podia fer la poesia a la societat era potenciar l'expressió simbòlica de la imaginació singular del poeta. Per als simbolistes, la força suggestiva del llenguatge elaborat pot transformar la realitat en essència pura.

Els simbolistes, que reaccionen contra el realisme i el naturalisme, consideren que les coses que veiem no són més que imatges (còpies) d'una realitat més essencial. Així, veuen l'artista com un vident, un desxifrador que copsa el vertader sentit del món. S'endinsa en les profunditats misterioses del seu jo, del món personal, i explora la frontera entre el conscient i l'inconscient, el límit entre allò visible i invisible.

La poesia simbolista es fonamenta en l'estructura musical i rítmica del llenguatge i, través de símbols extrets de la natura, de la música, dels colors o de la cultura, suggereix de forma equívoca, ambigua, sensacions o sentiments.

Els poetes modernistes, per influència de Baudelaire i els simbolistes, seran els primers a conrear el poema en prosa. L'experimentalisme tècnic els porta fins al cal·ligrama sense les connotacions programàtiques que posteriorment tengué per als escriptors cubistes i futuristes.

6. El decadentisme

El decadentisme sorgí com a tendència del **Simbolisme** i recull idees del **prerrafaelisme** (sacralització de l'art, detallisme, etc.). Partia de la creença que aquell període era l'inici d'una època decadent i expressava la inseguretats de l'home amb la

seva predilecció per la mort i els misteris de l'existència humana. Influí molt sobre els esteticistes, sobretot aguditzant els sentiments de tristesa i melangia i la recerca d'una bellesa ideal.

7. La introducció del simbolisme en la literatura catalana

Per part de Santiago Rusiñol i del seu grup, s'anaven generalitzant unes actituds que varen trobar en les Festes Modernistes de Sitges la seva forma d'expansió, sobretot quan s'hi va representar *La intrusa* de Maeterlinck (1893), que comportà la concreció de la modernitat literària entorn d'una poètica precisa, la simbolista-decadentista.

Desaparegut “*L'Avenç*” i dispers el grup **regeneracionista**, varen ser “La Vanguardia” i Sitges, és a dir, Santiago Rusiñol i el seu grup els qui donaren la imatge pública del moviment. Va anar-se produint, així, un lent, però indefectible, canvi d'orientació de les propostes de modernitat, que varen dissociar-se progressivament del radicalisme polític.

Els **Jocs Florals**, després d'una etapa d'absolut desprestigi en què semblaven definitivament destinats a desaparèixer, varen trobar una sortida en la incorporació dels sectors assimilables del **Modernisme** i, amb ells, en l'acceptació dels nous corrents poètics.

Els joves modernistes no havien trobat prou resposta social per crear plataformes de grup (revistes, col·leccions, etc.) i potenciar un mercat literari lliure, competitiu, i no mediatitzat. Els **Jocs Florals**, doncs, juguen una carta de fixació de valors, precisament d'aquells valors que permeten la supervivència de l'entitat i li donen un lleuger vernís de cosa nova. Ratifiquen, per tant, la nova literatura.

En aquests primers anys la presència de **Maeterlink** com a model poètic és abassegadora. La seva influència es perllongà encara fins ben entrat el segle XX. Durant els noranta, Maeterlink personificava una sensibilitat i una manera de fer poesia. La seva era una fórmula concreta, fàcil, de construir els poemes, que consistia en fer ús de les repeticions, amb ritme monòton i constant, d'unes mateixes frases, amb la qual cosa es pretenia de crear un clima asfixiant, suggerir unes estats anímics d'angoixa.

8. Classicisme i parnassianisme

Els corrents vitalistes i de la seva derivació cap a la poètica espontaneïsta, per una banda, i el **simbolisme**-decadentisme, per l'altra, s'integraren en una única poètica que es movia entre l'afirmació vitalista i la negació decadentista, entre la realitat objectiva i el món interior, entre l'objectiu **regeneracionista** i la salvació personal.

Alhora, es comencen a potenciar uns nous tractaments poètics, que aniran derivant cap al culturalisme i l'artifici. Amb això, el caràcter tècnic, d'ofici, del poeta també es revalua. Es conjumina l'esperit messiànic amb la nova poètica clàssica. La funció primordial de l'artista continua essent el de guia, però sobre una base culturalista i de domini o creació de llenguatge. Així, doncs, el classicisme i el

parnassianisme, que han ressorgit a França impregnats de la nova poètica simbolista, s'expandeixen en els diferents ambients poètics catalans. El Verlaine parnassià, neoclassicitzant, serà una de les influències dominants i, a més, molts dels seus poemes seran traduïts.

Les posicions aniran delimitant-se en l'explicitació de la polèmica que havia acompanyat l'aparició de l'espontaneisme. I va ser **Apel les Mestres**, en una sèrie d'articles, que la va desencadenar en el que es coneix com la “**batalla del sonet**”, perquè va ser aquesta forma, que havia estat desqualificada per Mestres, la que va convertir-se en motiu de discòrdia, com a forma emblemàtica del treball poètic. Ara, un jove Carner defensa el sonet. També Gabriel Alomar, **Jeroni Zanné**, **Ramon Miquel i Planas** i Eugeni d'Ors, entre d'altres, van afegint-se a la reivindicació: el sonet esdevé el símbol del mester poètic, de la cultura i, al capdavant, de la qualificació professional.

“El Poble Català”, tanmateix, és qui realitza més sistemàticament la campanya reivindicativa. Ho fa, sobretot, perquè a través d'ella, promou tota una alternativa a la poètica espontaneista i, alhora, reconstrueix els objectius de modernitat.

Va creant-se una certa consciència de grup, fins al punt que el sonetisme n'esdevé un dels elements d'identificació i Manuel de Montoliu es veu obligat a advertir del perill que suposa una idolatria exclusivista com la que alguns poetes sembla que professen. Parla, doncs, de la “**mania del sonet**”. El sonet esdevé objecte d'especulació poètica, una fórmula emblemàtica amb la qual s'experimenta una enorme diversitat de rimes i ritmes.

9. Alexandre de Riquer

Alexandre de Riquer és un bon exponent de l'obertura cap a formes artístiques noves que significà el **Modernisme**.

El contacte seriós, l'acostament i el coneixement, la difusió sistemàtica de l'art preraphaelita anglès, fou efectuat per **Alexandre de Riquer** a partir d'una estada que féu a Anglaterra. Es pot considerar que a partir d'aquest moment n'esdevengué el màxim defensor i impulsor a Catalunya. Bona part d'aquesta tasca l'efectuà a través de la revista “Joventut” i de la pròpia obra: plàstica i literària. Amb la pràctica de l'exlibrisme, l'edició luxosa i acurada, les orles, el cartellisme, o la il·lustració de llibres i revistes, aconseguí una imatge gràfica pròpia, indeslligable del moviment modernista. De fet, Riquer és dels bons exemples d'artista modernista que aconsegueix de realitzar un dels somnis: esdevenir artista total; és a dir practicar la síntesi d'arts per tal d'aconseguir un Art superior. En el seu cas la fusió de text i imatge.

Però si la seva obra plàstica és una de les més considerables en qualitat i quantitat, no passa el mateix amb la seva obra literària (poètica), ja que aquesta es ressent d'una imitació de models estrangers excessivament directa i, sovint, també d'un abrandament incontrolat. Amb tot, és una mostra no gens menyspreable de l'apropiació modernista de temes preraphaelites (i de la substitució, doncs, de l'encotillament jocfloral); de la sacralització de la natura i de la intel·lectualitat de la matèria poètica. Practica un romanticisme primigeni, per moments massa efusiu — intimista i innocent —, però que és, sens dubte, l'expressió d'un esperit sensible en

reacció amb el món exterior. Un dels grans encerts de l'obra poètica de Riquer és la perfecta simbiosi entre text i il·lustració.

10. Jeroni Zanné

Allò més remarcable de la contribució de **Jeroni Zanné** a la formació d'una estètica modernista és la seva posició desperta, d'intel·lectual atent a les novetats cultural-literàries més rellevants que es produïren a l'exterior de les cultures ibèriques. I també la passió per traduir en expressió pròpia algunes d'aquestes novetats.

En l'obra de **Zanné** és detectable una aparent dispersió de models i d'influències: la mitologia operística wagneriana, els simbolistes (Baudelaire, Verlaine, **Mallarmé** i **Maeterlinck**), juntament amb la dels parnassians (**Lecomte de Lisle**, **Heredia**). Però malgrat aquesta aparent dispersió sempre tengué molt clar quin tipus de poesia i quina concepció de la poesia li interessaven: els versos ben fets, la *forma*.

L'obra de **Zanné** significa un primer esforç en el camí de rigor que exigiria el **Noucentisme**.

11. Els poetes maragallians

Maragall representa la incorporació de formes de lirisme pur —allunyat de qualsevol posició d'escola— i primitiu. I, en part, el seu exemple serveix de revulsiu per a tota una generació.

A l'entorn de **Joan Maragall**, per relació personal directa, per lligams familiars o bé per simple admiració, sorgiren una sèrie de poetes que coincidiren en la defensa d'un determinat model de poeta i d'una determinada concepció de la poesia. És la versió redemptorista del poeta, de l'home que lluita en una mena de causa santa per tal d'aconseguir un propòsit molt concret: l'expansió de la Bellesa en el món.

Els trets que uneixen aquests poetes són la pràctica de l'espontaneïtat, la contemplació del paisatge, l'expressió d'una interioritat poc elaborada, la imitació de la poesia popular i la relegació de les qüestions formals a un segon pla.

El pes de **Maragall** es féu notar fins i tot més enllà del **Modernisme**. I autors com **Joan Salvat Papasseit** tenen —malgrat la seva posa avantguardista— molts deutes amb la poètica **maragalliana**, alguns dels quals reconeguts explícitament

12. Josep Lleonart

Sovint **Josep Lleonart** ha estat considerat com un poeta “**maragallià**” i prou. Aquesta és una apreciació crítica en la qual hi ha pesat, possiblement, la seva condició de nebot de don **Joan**. Però és una qualificació limitada. Perquè **Lleonart**, de manera ben diferent a la d'altres poetes que tan sols foren **maragallians**, produí una obra més complexa. Malgrat les desigualtats, la seva poesia té una riquesa de matisos, més enllà de la marca inicial, que el distingeix de la resta de poetes estrictament **maragallians**.

Josep Lleonart restà al marge de les evolucions poètiques dels seus contemporanis —el **postsimbolisme**—, i continuà emprant uns procediments i

interessant-se per uns temes que l'acosten a **Maragall**, però amb algunes modificacions i limitacions.

Leonart heretà del seu oncle una particular concepció de l'acte poètic, lligada plenament al romanticisme. Ell mateix confessava que havia servit dos ideals: el sentiment poètic i la fidelitat lingüística.

II. Joan Maragall

1. Hi ha diversos Maragalls

Com va dir **Josep M. de Sagarra**, “hi ha homes que són difícils de catalogar i llur interès ve precisament d'això. D'aquests homes se'n pot fer un mite blanc, un mite negre, un mite roig, i tots aquests mites en un moment determinat poden ser acceptables. **Maragall** és una figura que participa d'aquesta condició: mai sobre el nostre poeta no es dirà la darrera paraula”.

Efectivament, d'ell s'han creat diverses imatges:

- la del Maragall popular, espontaneista, que canta al paisatge de Catalunya;
- la del Maragall cristià i liberal, un Maragall més assagista-pensador que no poeta (excepció feta del “*Cant espiritual*” i d'alguns altres poemes);
- la del Maragall patriòtic, de l’“*Oda a Espanya*” i dels articles sobre les colònies, el que podríem dir la seva catalanitat espanyola o espanyolista;
- la del Maragall burgès al servei de la seva classe;
- la del Maragall romàntico-simbolista, el Maragall visionari.

Josep Benet ha donat llum sobre l'actitud cívica i moral de Maragall pel que a Catalunya respecta, sobre el seu grau de compromís amb el país, referint-se, concretament, a la seva actitud davant la Setmana Tràgica —que va causar una profunda impressió en Maragall— i ha recuperat el Maragall pensador per damunt del Maragall intuïtiu. És el Maragall “ciudadà, català i cristià”.

2. Vida

Joan Maragall nasqué en el si d'una família benestant barcelonina enriquida amb l'apogeu de la indústria tèxtil. Estudià el batxillerat i, un cop acabat, el pare volgué que entràs a treballar en el despatx de la seva fàbrica. A **Maragall** no li agradà la feina i, finalment, aconseguí que li deixassin estudiar la carrera d'advocat a la Universitat de Barcelona. Aquest enfrontament amb son pare marca profundament, segons ell mateix explicà en unes *Notes autobiogràfiques*, la seva concepció de la literatura com a passió total i com a activitat rebel i socialment marginada.

Rebé una formació adequada a la seva condició social: aprengué anglès i alemany, a part del francès i l'italià, i cursà estudis de piano. L'acabament de la llicenciatura de Dret fou l'inici d'una nova crisi: la de la contradicció entre les seves aspiracions romàntiques i la perspectiva d'una probable adaptació a una pacífica vida burgesa. La crisi es resolgué gràcies a una resignada acceptació de la seva pertinença a la pròpia classe, la qual, tanmateix, tot i que reconeixia com a seva, menyspreava, no

tant per les seves característiques genèriques com per les seves peculiaritats locals: mediocritat, conservadorisme, manca de refinament. Dos fets coronaren aquest procés d'integració: per una banda, l'ingrés com a secretari de redacció al "*Diario de Barcelona*", on treballà molt activament com a periodista; per l'altra, el casament amb Clara Noble, d'ascendència no catalana (de qui tengué 13 fills).

Col·laborà a la revista "*L'Avenç*" on publicà alguns poemes i un article sobre Nietzsche. Poc després ja fou citat per **Josep Yxart** com un dels poetes que trenca amb la poesia de certàmens i escriu de manera individual i moderna. Tanmateix guanya l'Englantina als **Jocs Florals** de Barcelona amb el poema "*La sardana*" i més endavant fou proclamat **Mestre en Gai Saber**.

Viatjà a Madrid i a d'altres indrets de Castella, i així inicià una intensa relació epistolar amb alguns intel·lectuals castellans (sobretot **Unamuno**). Elegit president de l'**Ateneu Barcelonès**, llegí en la sessió inaugural el seu discurs "*L'Elogi de la paraula*", que tengué una gran ressonància en els medis intel·lectuals. Arran de la "**Setmana Tràgica**" (juliol 1909) publicà una sèrie d'articles a "*La Veu de Catalunya*" que produïren una gran impacte en l'opinió pública. Va morir poc després d'haver estat nomenat membre de l'**Institut d'Estudis Catalans**.

3. Obra

Maragall fou un escriptor que, gràcies al seu coneixement de diverses llengües, obrí les portes de la literatura catalana als corrents intel·lectuals europeus del moment. Llegí i traduí autors on conflüen interessos estètics que anaven des de la serenitat neoclàssica i hel·lenitzant (**Goethe**), a les revolucionàries i exaltades propostes filosòfiques de **Nietzsche**, tot passant pel romanticisme més pur de **Novalis**. **Maragall** fou l'introduïdor de **Nietzsche** a la península.

La seva obra és un pont perfecte que mostra la progressió de la llengua literària catalana entre **Jacint Verdaguer** i **Josep Carner**. Servint-se de la llengua acabada de forjar per **Verdaguer**, hi aplicà les seves teories estètiques de la "**Paraula Viva**" (la sinceritat primer de tot). Si bé en alguns aspectes se'l pot considerar un **neoromàntic** (el seu obstinat respecte a les paraules "sagrades" sorgides en un moment de febre creadora), en d'altres és un poeta totalment modern i renovador. Així, abandonà la temàtica tòpica dels poetes floralescs i s'interessà per temes amorosos, civils o espirituals amb una fina sensibilitat.

4. Assaig

La seva producció en prosa fou molt abundosa i abraçà col·laboracions periodístiques, epistolari, discursos i pròlegs. El seu epistolari és extensíssim i de cabdal importància, ja que **Maragall** es relacionà amb les més destacades figures intel·lectuals dels seu temps. Potser ningú no ha definit la seva prosa tan bé com **Josep Carner**: "*La prosa catalana de Joan Maragall, fins quan és exposició o crítica de doctrina, conserva tanmateix l'aire cordial d'una improvisació entre amics, de confidència tot sovint*

exemplificada o atansada a nosaltres per la imatge. Si el tema escollit es presta a la frescor lírica, és evident el parentiu pròxim amb els seus poemes.”

És abundosa l'obra assagística de **Maragall** escrita en castellà, que sortí publicada sobretot al “*Diario de Barcelona*” i en algunes revistes de Madrid. Els seus escrits periodístics tenien sempre una clara orientació doctrinal; Maragall, com una mena d'àrbitre de la cultura i la política del seu temps, amb la seva visió tan subjectiva del món, escrivia per ser guia d'artistes, conductor de l'opinió de determinats sectors socials i descobridor de nous valors. Arribà a gaudir d'un gran prestigi intel·lectual que tothom el respectà i l'escoltà fins a la seva mort, tot i l'aparició dels nous corrents estètics (**Noucentisme**).

Destaquen dos texts teòrics, que emmarquen bàsicament tota la seva obra poètica: l'*Elogi de la paraula* i l'*Elogi de la Poesia*. Hi desenvolupà la seva teoria sobre la “paraula viva”: calia escriure les paraules quan sorgien de dins el poeta en els moments d'autèntica inspiració, i llavors, un cop escrites, les paraules esdevenien sagrades, intocables. Afirmava que l'única poesia autèntica era la fragmentària. Amb tot, **Maragall** no pretenia una “**art poètica**” que l'aconduís a l'atzucac de la poesia pura, sinó que volia confeccionar una “ètica del poeta”, la qual mai no permeté que les crisis, depressions i angoixes que patí transcendeixen en la seva obra poètica. Com molt bé afirma **Joan Fuster**, Maragall no escriu poesia, guarda silenci, si ha de comunicar desolacions. Creia en la unitat indissoluble de la matèria i la forma en poesia, i per això afirmava: “*Poesia no és més que la forma, el vers; no està en el que es diu, sinó en com es diu.*”

5. Traduccions

Maragall fou també un destacat traductor. Un dels escriptors clàssics europeus que més li interessà fou **Goethe**, al qual traduí al català. La traducció més important fou la de la tragèdia *Ifigènia*, que posà **Maragall** en contacte amb la cultura grecollatina. Aquesta atracció el dugué a escriure una tragèdia, *Nausicaa*, basada en un tema de l'*Odissea* d'**Homer**. El tema era homèric, però la inspiració encara era goethiana. Tot el procés culminà amb una aportació decisiva als afanys normalitzadors dels noucentistes; el darrer any de la seva vida se'l passà traduint els *Himnes homèrics* en hexàmetres catalans, que posteriorment **Carles Riba** perfeccionà. Traduí també al català obres de **Wagner**, **Nietzsche** i **Novalis**.

6. Poesia

El gènere bàsic per a l'expressió poètica és la poesia. Tot i que no constitueix una part voluminosa de l'obra total, sinó més aviat breu, d'acord amb l'ideari estètic del poeta n'ocupa el primer lloc.

D'entre tots els poetes del tombant del segle, la seva obra poètica és la més coherent i significativa dins el corrent modernista. La seva base ideològica-filosòfica fou el **vitalisme** de **Nietzsche**. Davant la mediocritat social i política de la seva classe, la burgesa, **Maragall** optà per una resposta crítica contundent per tal de regenerar-la.

6.1. Temàtica

Els temes que preocuparen **Maragall** foren:

- a) la natura, sobretot la pirinenca;
- b) l'amor, un amor conjugal, on la dona esdevé un mite;
- c) el tema religiós —però no devoció—, que troba la seva definitiva formulació en el “*Cant Espiritual*”;
- d) la recreació de temes i mites històrico-llegendaris als quals se'ls ha donat un valor de símbol, com per exemple el de “*El comte Arnau*”.
- e) el tema civil **regeneracionista**, en relació a la societat en què es troba immers el poeta. En aquest vessant, **Maragall** no caigué mai en el tòpic o clixé folklòric ni, com diu **Joan Fuster**, “en el rancor nacionalista d’una història frustrada”. El que **Maragall** volia expressar era la realitat immediata amb un sentit crític i desapassionat. En aquesta línia cal destacar poemes com l’“*Himne Ibèric*”, “*L’oda nova a Barcelona*”, escrita arran dels fets de la **Setmana Tràgica** i l’“*Oda a Espanya*”, motivada pel desastre colonial del **1898**.

Com veiem, exceptuant aquest darrer cas, els seus temes poètics no són altres que els ja utilitzats i duits al tòpic pels poetes romàntics. La diferència entre aquests i **Maragall** la trobam en la manera i la intensitat amb què s’expressen. Aquests temes els utilitzà perquè hi veia possibilitats de vida, de salut, de regeneració; en definitiva: energia vital. En el seu llibre *Poesies* els exemples en aquest sentit són prou clars; pensem en el poema “*La vaca cega*”.

6.2. Llibres

L’obra poètica de **Maragall** consta de cinc llibres:

Poesies
Visions i cants
Les disperses
Enllà
Seqüències

Poesies és una espècie d’antologia on s’hi inclouen els poemes d’un llibre que li havien fet els seus amics. Hi trobam “*La vaca cega*” i altres poemes de tipus paisatgístic: pirinencs o marins, amb una visió subjectiva de la natura. Alguns poemes, reflex del món interior del poeta, poden ser qualificats de **decadentistes** (les flors que s’esfullen, el jardí abandonat...). El més destacable és l’adjectivació, que pot ser qualificada de simbolista o sensorial, ja que fa referència als colors i denota estats d’ànim depressius i un cert aire de misteri. Finalment direm que la polimetria dóna un aire divers al ritme.

El recull titulat *Visions i cants* vénen a ser dos llibres publicats en un sol volum, on reprengué el fil de la seva poesia civil anterior. A la primera part del llibre tractà personatges històrics o llegendaris del nostre passat (**Joan Garí, Serrallonga, el comte Arnau...**), amb els quals volgué configurar mites on recolzar el seu creixent sentiment nacionalista i les seves pròpies inquietuds ètiques i estètiques. La segona part presenta el problema colonial d’Espanya, davant el qual **Maragall** adopta una postura escèptica. Entre aquests poemes hi trobam “*L’oda a Espanya*”, on reclama la necessitat de regeneracionisme i de respecte al pluralisme lingüístic.

Enllà és un recull famós, que inclou “L’himne ibèric”, un cant als diversos pobles ibers on el poeta exposa el seu somni federalista i presenta la perifèria d’aquest Estat ibèric com l’element de revitalització.

Les disperses conté diversos poemes en homenatge a companys o amics difunts. Es tracta d’un tipus de poesia molt de l’època.

Seqüències inclou algun dels seus grans temes, com el civil amb l’“*Oda nova a Barcelona*”, la llegenda del “*El Comte Arnau*” o el “*Cant espiritual*”, poema metafísic sobre l’essència humana, on **Maragall** cristianitzà la idea goethiana i nietzschiana sobre la bellesa del món i la vida. El llibre té dues parts de to oposat, que vénen marcades per la **Setmana Tràgica**: la primera part, escrita abans d’aquest fet històric, ens mostra una Barcelona dinàmica; la segona, passada la Setmana Tràgica, introdueix la polimetria amb la voluntat de mostrar el desgavell que produí la revolta a la ciutat, la qual esdevé internament violenta.

“*El comte Arnau*” és un dels seus poemes més representatius. No s’inspirà en la cançó popular sinó en la llegenda romàntica elaborada durant el segle XIX. L’escriu en tres etapes (com si de tres poemes independents es tractàs), que coincideixen amb les de la seva evolució estètico-ideològica. A la primera part, titulada “*Comte Arnau*” i apareguda a *Visions i cants*, se’ns dibuixa un personatge egocèntric, orgullós i superior, d’actitud similar a la de l’artista modernista davant la societat. El ressò nietzscheà hi és evident.

A la segona part, titulada “*L’ànima*” inclosa dins el llibre *Enllà*, el Comte Arnau és una ombra fantasmal, vençuda, condemnada i perseguida, que no té repòs després de deixar Adalaisa. Coincideix amb la fase en què **Maragall**, després de la seva primera etapa crítica, entrà en un període de reflexió de les seves creences espirituals i el seu pensament. En una paraula, Maragall s’havia tornat més conservador.

A la tercera part, “*La fi del comte Arnau*”, que apareix dins *Seqüències*, el comte pren de nou un protagonisme vital, que concorda plenament amb la postura de **Maragall** enfront els noucentistes. Arnau esdevé una figura messiànica, ve a esser la contrafigura del mateix poeta, que intentava d’assumir la tasca de regenerar la societat catalana.

7. Valoració

Quan analitzam la significació de l’obra de **Maragall** dins el marc de la poesia catalana modernista és inevitable esmentar la importància paral·lela amb la de **Verdaguer**. Verdaguer significa la culminació d’una època, la **Renaixença**, i la porta oberta cap a una altra, el **Modernisme**. De la mateixa manera, Maragall representa l’afermament d’aquesta nova època amb un eco de l’anterior. És a dir, així com Verdaguer significa la plenitud de la **Renaixença** amb un avanç del **Modernisme**, Maragall és la plenitud del **Modernisme** amb un eco de la **Renaixença**. Verdaguer se situa al final d’un període; Maragall, al començament. L’obra del primer cobra sentit en relació amb el passat; la del segon, quan ens referim al futur: efectivament, Verdaguer no influeix molt en la poesia posterior; en canvi, la poesia del segle XX arranca de Maragall. Per això podem dir que si Verdaguer és el gran poeta del segle XIX, Maragall ho és del XX.

Feta aquesta comparació, arribam a dues conclusions, en principi favorables a **Verdaguer**, que són el do d'expressió líric i intens i els aspectes formals més elaborats (tant el llenguatge poètic com el vers). En efecte, respecte a Verdaguer, **Maragall** suposa un empobriment del llenguatge, que en part s'explica per la circumstància geogràfica: Verdaguer era un pagès de Vic i Maragall un burgès de Barcelona. Quant al vers, Maragall es justifica amb les seves teories poètiques.

Però amb Maragall la poesia catalana es fa definitivament moderna i aporta unes possibilitats poètiques absents en Verdaguer:

— La càrrega intel·lectual més densa (a Verdaguer li falta penetració intel·lectual).

— Maragall se situa a mesura humana (ni a nivell sobrehumà ni infrahumà).

— Maragall urbanitza i civilitza el llenguatge acostant-lo a la realitat viva urbana, es tracta d'un llenguatge creat a partir del registre col·loquial, però noble i literari. En aquest sentit, la labor creadora de Maragall és més subtil que la de Verdaguer, ja que pretén carregar de contingut poètic les paraules quotidianes. Aquest és el secret de l'expressivitat lingüística de Maragall: ésser essencialment expressiu, mentre que Verdaguer és fonamentalment descriptiu.

JMPP'2000